

म. ग्रं. सं. वाचनालय, ठाणे

विषय ला वा

दा. क्र. १५६७३

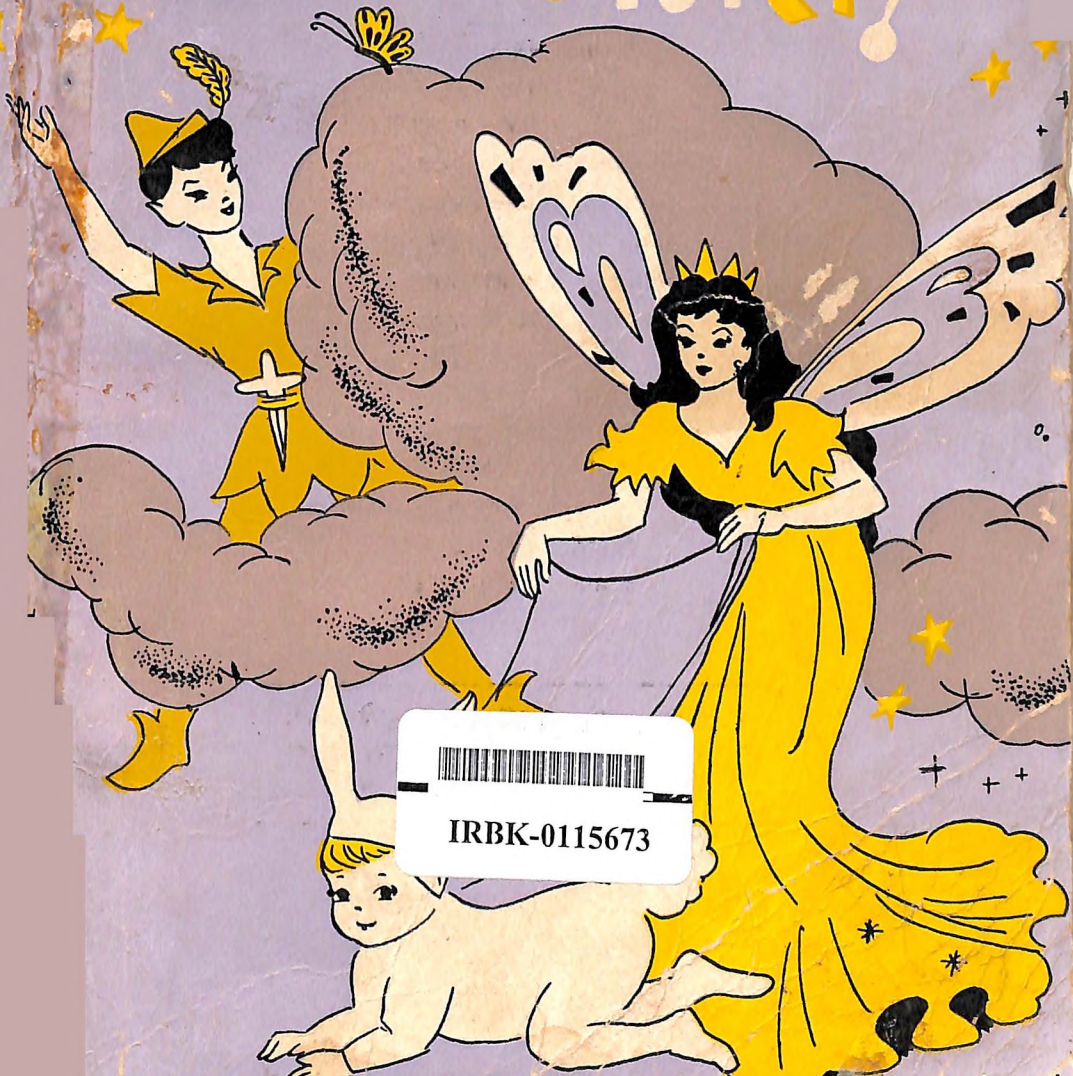
IRBK-0115673

डाली काथ गमत!

प्र. स. वाचनालय, ठाणे

पुस्तक क्र. ५६७३

IRBK-0115673

‘झाली काय गंमत!’ या नाटिकेचा पहिला ४ सप्टेंबर १९६० रोजी, ‘चिल्ड्रन्स थिएटर’ या संस्थेने, भानुविलास नाट्यगृहांत सादर त्या वेळी पुढील कलाकारांनी भाग घेतला होता :

- निरुपमा : ज्योत्सना चिटणीस
आई : सई परांजपे
कुंदा : रश्मि इंगळहळ्ळीकर
कापशा : रघुनाथ कानडे
सावली : चिऊ विंझे
पीटर पॅन् : प्रकाश कुळकर्णी
लूल् : नीलिमा फडणीस
भोपळा : यशवंत महाडिक
बदाम दुव्वा : रवींद्र पांडरे
सिंडरेला : अनुराधा रानडे
लाकडदंड्या : मोहन आगाशे
राक्षस : जयंत धर्माधिकारी
परिराणी : मालती जोशी
दिग्दर्शन : सई परांजपे
संगीत : किंकर आणि सोंपूरकर
रंगभूषा : निवृत्ति दळवी
वेषभूषा : शालिनी ट्रेडर्स
नेपथ्य : अरुण जोगळेकर

या नाटिकेचा प्रयोग करण्यापूर्वी लेखिकेकडे पुरुषोत्तम परांजपे रोड, पुणे ४ या पत्त्यावर दहा रुपये पाठवून लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

व. वा.

र. नं. १५६७३.

१४/१/७५

झाली काय गंमत !

मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे.

सूचना खाली दिलेल्या तारखेपर्यंत पुस्तक/मासिक परत कावे,
तसे न केल्यास घटना नियम क्र. ५ (८) नुसार प्रतिदिनी ५ पैसे
जादा वर्गणी भरावी लागेल.

8 MAR 1977

24 JUN 1976

व रेखाचित्रें
प रां ज पे

शन गृह
मुंबई ४

एक रुपया

आप्पा,

कालव्याच्या काठाने रोज सकाळीं आपण दोघे फिरायला जात असूं, तेव्हा तन्हे-तन्हेच्या अद्भुत गोष्टी तुम्ही मला सांगत असां. आदल्या संध्याकाळीं “आप्पा, जाड्या इंग्रजी पुस्तकांतली गोष्ट वाचून ठेवा !” म्हणून मी बजावलें की तुम्ही गंभीर चेहऱ्याने सुमारे पंधरा मिनिटें त्या पुस्तकाचें वाचन करीत असां. राजकन्येला तिचा सोन्याचा चेंडू हौदांतून काढून देऊन ‘माझ्याशीं लग्न कर’ म्हणून हटून बसलेला घिटुकला वेडूक; केक्सच्या आणि बिस्किटांच्या घरांत राहणारी दुष्ट चेटकीण (या चेटकीणीने आपलें घर खाऊन कसें टाकलें नाही याचा मला अचंबा वाटत असे !); रात्रभर नाचून आपले बूट झिजवणाऱ्या बारा राजकन्या; काडी ओढली की हजर होणारी, बशीएवढ्या डोळ्यांची कुत्री; एका रात्रींत खोली भरून सूत कातणारा टेंगूजी;—या मंडळीच्या सुंदर गोष्टी मीं प्रथम तुमच्याकडूनच ऐकल्या. त्या गोष्टीं-मध्ये जास्त कोण रंगत असे हें सांगणें कठीण आहे. माझें निमित्त करून तुम्ही किती आवडीने ग्रिम् आणि अँडरसन यांच्या परीकथा वाचीत असां—अजूनही वाचतां. तुम्हीं सांगितलेल्या गोष्टींवर पोसलेल्या माझ्या कल्पनाशक्तीला लवकरच चिसुकले पंख फुटले. माझ्या परीने मी गोष्ट रचूं लागलें. कालव्याच्या कडेने सकाळीं फिरायला जाताना प्रथम तुम्हांला त्या ऐकवू लागलें. (माझ्या गोष्टींमध्ये निळ्या दाढ्यांचे साधू असत, मुलांना जबरदस्तीने एरंडेल पाजणारे राक्षस असत.) गोष्ट संपली की असें संभाषण होई :

“आप्पा, कशी आहे गोष्ट ?”

“हं.”

“छान आहे ना ?”

“हं !”

“खूप छान आहे ना ?”

“हं ! लिहून काढ.”

त्या ‘हं’मध्ये केवढा अर्थ असे, प्रोत्साहन असे !

पऱ्यांच्या अद्भुत दुनियेंत प्रथम तुमचेंच बोट धरून मी शिरलें. या आवडीचा वारसा तुमच्याकडून आला याचा मला मोठा अभिमान वाटतो.

आपल्याप्रमाणेच अद्भुताच्या जगांत रमणाऱ्या एका लहान मुलीची ही गोष्ट, अत्यंत कृतज्ञतेने आणि प्रेमाने तुमच्या पंचापेशीव्या वाढदिवशीं तुम्हांला अर्पण करीत आहे.

झाली काय गंमत !

म. ग्रं. सं. डाणे, बाबुनाथ शाळः
दा. क्र. १५६७३ नं. दि. १०/१०/५५
वि. ... वा. ... म. ....

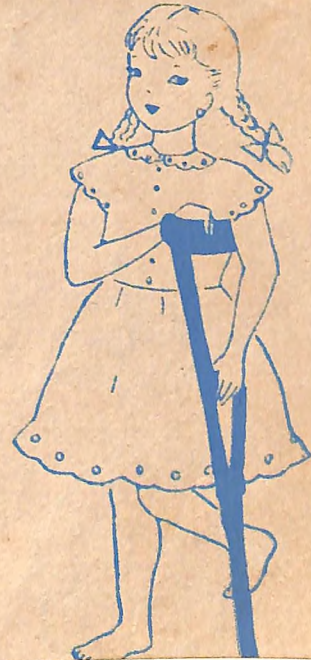
निरुपमाची खोली.

समोरच्या भिंतीला मध्यभागी मोठी खिडकी आहे. उजव्या कोपऱ्यामध्ये बाहेर जाण्यायेण्याचें दार आहे. डाव्या भिंतीला घरांत जाण्याचें दार. खोलीच्या मध्यभागी दिवाण आहे. दिवाणाजवळच एक आरामखुर्ची आहे. डाव्या भिंतीला लागून खेळण्यांचें कपाट आहे. खोलीत ठिकठिकाणी चित्रांची आणि गोष्टींची पुस्तकें पसरली आहेत. खोलीची सजावट सुबकपणाने केलेली दिसते.

आरामखुर्चात बसून निरुपमा गोष्टींचें पुस्तक वाचते आहे. थोड्या वेळाने तिचें लक्ष खिडकीबाहेर जातें आणि तिचा चेहरा आनंदाने फुलतो. खुर्चीचा आधार घेऊन ती उठते आणि खुर्चीच्या कडेलाच ठेवलेल्या कुबड्या घेऊन कष्टाने चालत खिडकीपर्यंत जाते.

निरुपमा : (खिडकीबाहेर पाहात) ए, ए—या ना इकडे, आत या ना! तुम्ही आपल्या आपसांतच खेळत बसतां वाई. एक दिवस यायला काय होतं ग माझ्याकडे?...आहा! काय भाव खातां...अग मीच आलें असतें वाहेर तुमच्याशीं खेळायला. पण... (आपल्या कुबड्या दाखवून हसते.) मग करी मी येणार सांगा! तुम्हीच या की माझ्याशीं खेळायला इकडे. एSS पेकूं येत नाहीं वाटतं? (निरुपमाची आई आत येते.)

आई : निरुपमा, अग कुणाशीं बोलते आहेस ? कोण आहे खिडकीबाहेर ?

निरुपमा : लालम्पन्या !

आई : लालम्पन्या ?

निरुपमा : अग हो. त्या पाहा, किती जणी आहेत. दिसल्या ?

आई : (बाहेर डोकावून) इइश ! गुलमोहोराचं झाड आहे तें ! फुलांनी बहरलेलं !

निरुपमा : अग, फुलं नाहीत तीं. त्या लालम्पन्या आहेत. वरं का आई, वसंत ऋतु आला की सगळ्या जणी या झाडावर येऊन राहतात. गाणीं म्हणतात, झोके घेतात, डुलतात, हसतात, खूप खूप गंमत करतात. वसंत ऋतु संपला की मग आपल्या देशाला उडून जातात.

आई : वेडी ! कांही तरी बोलत असतेस झालं. चल, पड पाहं आता. जास्त चालायचं नाही असं बजावलं आहे ना डॉक्टरांनी ? (निरुपमाला दिवाणावर झोपवते.) गोष्ट वाचून दाखवूं का तुला ? सिंडरेलाची ?

निरुपमा : सिंडरेला नको ! ती भेटली होती मला परवाच. अं...हां, गंपूदादांच्या लाकडदंड्याची वाच. (आई पुस्तक आणायला उठते.) आई, कापशाला आणतेस का ? त्याला पण ऐकायची आहे गोष्ट. परवा सोनसाखळीची गोष्ट ऐकायला त्याला बोलावलं नाही ना, तर किती रागावला माझ्यावर. शप्पत ! दोन दिवस बोलला नाही माझ्याशी !

आई : (हसत) मुलखावेगळी मुलगी आहेस तूं. कुणाला वाटेल की कापशा म्हणजे कुणी खराखुराच मित्र आहे तुझा.

[कपाटामधून पुस्तक आणि एक मोठा खेळांतला ससा काढते. ससा निरुपमाला देते.]

निरुपमा : ये रे कापशा. बस असा. मध्येमध्ये प्रश्न विचारूं नकोस हं मला !

आई : (पुस्तक उघडून निरुपमाच्या शेजारी बसते.) ऐक हं !...
... एका खेडेगावांत गंपूदादा नांवाचे एक म्हातारे गृहस्थ राहत असत. ते सुतारकाम

करून आपलं पोट भरीत. त्यांना मूलवाळ कुणीच नव्हतं. त्यांनी एकदा काय केलं, एक लाकडाचा ढलपा घेतला—

निरुपमा : आई, कापशा विचारतो आहे की ढलपा म्हणजे काय ?

आई : (हसत) ढलपा म्हणजे लाकडाचा तुकडा !

निरुपमा : (कापशाला) ढलपा म्हणजे लाकडाचा तुकडा !

आई : तर गंपूदादांनी एक लाकडाचा ढलपा घेतला आणि त्याचा एक छानसा, छोटासा मुलगा बनवला. त्या मुलाचं नांव त्यांनी ठेवलं 'लाकडदंड्या !'

[दोरीवरच्या उड्या मारीत कुंदा येते.]

कुंदा : (दारांतूनच) निरुपमा, ए निरुपमा, पत्ते खेळायला येतेस ?

निरुपमा : अग, गोष्ट ऐकायला बस ना—लाकडदंड्याची !

कुंदा : हॅट् ! गोष्टी काय सारख्या ऐकायच्या ? मला येतो कंटाळा. बस तूंच ऐकत—(दोरीवर उड्या मारीत जाऊं लागते.)

आई : अग कुंदा, थांब थांब ! खेळा ना दोघी जणी पत्ते. ये, बस ग अशी. (कुंदाला पत्यांचा जोड देते. निरुपमा हिरमुसते. कुंदा जोरजोरान्त पत्ते पिसूं लागते.) खेळा हं ! (आत जाते.)

निरुपमा : हळू पीस जरा. (कुंदाला चेव चढून ती जास्तच जोराने पत्ते पिसूं लागते. पिसतां पिसतां पत्ते पाडते.) अग हळू, लागेल ना त्या पत्यांना ! हा बघ पत्ता दुमडलास—

कुंदा : बघूं बघूं—(निरुपमाच्या हातांतून खसकन पत्ता ओढते. तो फाटतो.)

निरुपमा : (कळवळून) कुंदे, हें ग काय ? फाडलास ना हा बदाम दुव्वा ?

कुंदा : फाडला तर भरून देईन !

निरुपमा : भरून काय देईन ? या पत्याला लागलं त्याचं काय ?

कुंदा : अय्याऽ! पत्याला ? या बदाम दुक्याला लागलं ? (खिदळते.)
पत्ते काय हाडामांसाचे आहेत का त्यांना लागायला ? त्यांना
जीव असतो का ?

निरुपमा : हो हो हो !

कुंदा : (पत्याला उद्देशून, वात्रटपणाने), उगीऽऽउगी ! बदाम दुक्याऽऽ
लळूं नको हं. कुथे लागलं तुला ? मलम लावूं का ?

निरुपमा : कुंदे, ठेव माझे पत्ते. (कुंदा पत्ते दिवाणावर फेकते.) हा बदाम दुक्या
माझा मित्र आहे. जीव असल्याशिवाय तो माझ्याशी बोलेल
का ? मला तो पत्तेनगरीमधल्या किती तरी गंमती सांगतो.

कुंदा : काय सांगतो ग ?

निरुपमा : बदाम आणि इस्पिक राजांची झालेली लढाई, जोकरनं
केलेल्या गंमती, बदाम गुड्ड्याची दुक्यानं केलेली फजिती—

कुंदा : अॅहॅहॅहॅ ! खरंच वाटेल कुणाला. थापाडी कुठची ! म्हणे
पत्ते बोलतात ! हा तुझा ससा पण बोलत असेल. (कान
धरून कापशाला उचलते.)

निरुपमा : हो मग, बोलतोच मुळी !

कुंदा ! सांग बघूं त्याला बोलायला.

निरुपमा : तो कांही तुझ्याशी बोलणार
नाही. ठेव माझा ससा खाली.

कुंदा : अहाहा ! काय पण ससा,
डोळे म्हणजे तर बटणं
आहेत बटणं.

निरुपमा : (चिडून) दिसत नाही ? बटणं
आहेत का तीं ? डोळे आहेत
डोळे !

कुंदा : (कापशाचा डोळा उपटून
निरुपमाला दाखवते.)
हा ? हा काय डोळा
आहे ?

निरुपमा : (संतापून) कुंदे !
कुंदिटले ! दुष्ट
आहेस तूं अगदी.
मारीन मी तुला.
(हात उगारते. कुंदा
उडी मारून दूर पळते.)

कुंदा : (टाळ्या पिटीत) ये
वधू ये ! मार, मार
मला. पकड पकड, [अंतर राखून निरुपमाच्या दिवाणाभोवती गोल
गोल धावते.]

निरुपमा : तूं दुष्ट आहेस ! वाईट आहेस ! तुझं नांव मी परीराणीला
सांगेन. ती तुला शिक्षा करील.

कुंदा : सांग वधू सांग. बोलाव तुझ्या परीराणीला ! माझी आई
म्हणतेऽ की घरांत वसून वसून तुझ्या डोक्यावर...अं...
परीणाम झाला आहे म्हणून. खोट्या खोट्या गोष्टी तुला
खऱ्या वाटतात. तूं वेडी झाली आहेस वेडी !

निरुपमा : खोटं ! खोटं !

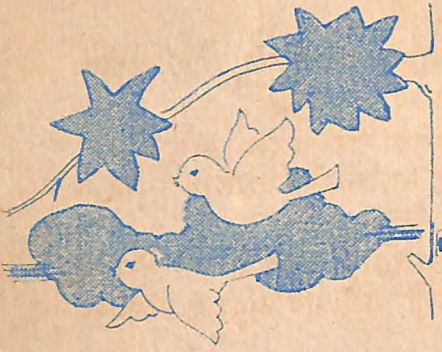
कुंदा : वेडीऽवेडीऽऽ—

[ओरडत पळून जाते. निरुपमा डोकें हातांत खुपसून रडू लागते. थोड्या वेळाने]

निरुपमा : दुष्ट, वाईट आहे ती कुंदटली. फार लागलं का रे कापशा
तुला ? (त्याचा सुका वेंते.) मी तुझा डोळा वरा करून
देईन हं. (कापशा कांही बोलतो आहे अशी समजूत होऊन थांबते.)
खरं आहे रे तुझं म्हणणं. तुमच्यासारखे छान दोस्त
असतांना, मी तिची पर्वा कशाला करावी ? [दुधाचा, पेला
घेऊन आई येते. ती निरुपमाला दिसत नाही. निरुपमा बोलण्यांत
रंगली आहे हें पाहून ती ऐकत पाठीमागेच उभी राहते.] अरे,
मी आईला वरं वाटावं, म्हणून खेळतें त्या कुंदीशी. मी

माझ्यासारख्या मुलींबरोबर खेळावं, असं तिला फार वाटतं. मी तुमच्याशीं बोलतं, खेळतं, हें नाही तिला आवडत. फार काय, पण्यांची राणी आहे, हें मानायलासुद्धा ती तयार नाही. पण बरं का कापशा, माझी खात्री आहे, की कधी ना कधी पण्यांची राणी माझा पाय बरा करील आणि... आणि मग मला धांवता येईल, पळतां येईल.

गुलमोहोराच्या झाडावर चढून लालमूपण्यांशीं खेळतां येईल. माझ्या सावलींबरोबर शिवाशिबी खेळतां येईल. माझ्यामुळे तिला विचारीला या खोलीबाहेर फारसं पडताच येत नाही. माझा पाय बरा झाला की मी तिच्याबरोबर खूप लांब लांब फिरायला जाईन—

आई : (आवेग आवरोत) निरुपमा, हें दूध घे.

निरुपमा : (दुधाचा ग्लास रिकामा करून) आई, सावलीच्या आईनं पण तिला दूध दिलं प्यायला. तूं करशील ना, तस्सं सावलीची आई करते.

आई : भांडलीस ना पुन्हा कुंदाशीं ? (निरुपमा बोलत नाही.) अग, एक दिवस नाही का पटत तुझं कुठल्या मैत्रीणीशीं ? बाकीच्या मुलींसारखं तुला खेळायला आवडत नाही का ?

निरुपमा : पण आई, मी बाकीच्या मुलींसारखी कुठे आहे ?

आई : एक तरी मैत्रीण नको का निरुपमा ? सारखं एकटं बसणं चांगलं नाही.

निरुपमा : पण मी कुठे सारखी एकटी बसतं ? मला किती तरी खेळगडी आहेत. कापशा, सिंडरेला, लाकडदंड्या, लालमूपण्या ... आकाशांत उडणारीं पाखरंसुद्धा माझ्याशीं बोलायला थांबतात. इतके सगळे मला मित्र आहेत, आणि खुद्द पण्यांच्या राणीशीं माझी ओळख आहे, म्हणून तर त्या कुंदाला माझा राग येतो.

आई : निरुपमा, अग हे सगळे तुझ्या कल्पनेतले लोक आहेत. त्यांना खरं मानून कसं चालेल !

निरुपमा : नाही ग आई ! हे सगळे लोक खरे आहेत. खरे आहेत ! अग, मी जशी खरीखुरी आहे ना, तस्से ! त्याशिवाय का ते माझ्याशी येऊन बोलतील ? खेळतील ?

आई : काय म्हणावं तुझ्या नादिष्टपणाला ? तुझीं सगळीं खेळणीं आणि पुस्तकं कुलपांत ठेवून दिल्याशिवाय नाही तूं वठणीवर यायचीस !

निरुपमा : (हसत) आई, पण बागेतलीं फुलं, झाडं, पक्षी यांना कसं कुलुपांत ठेवशील ? माझ्या सावलीला कसं कोंडून ठेवशील ?

आई : (निरुपमाचा गालगुच्चा घेऊन) कुणीं शिकवलं ग असं चुरुचुरु बोलायला ? चिमण्यांनी ? का पऱ्यांच्या राणीनं ? (कापशाकडे लक्ष जाऊन) अग बाई, याचा एक डोळा काय झाला ?

निरुपमा : त्या कुंदटलीनं उपटला मघाशी ! ती इतकी दुष्ट आहे तरी तुला आवडते. माझा कापशा किती शहाणा आहे. जरा-सुद्धा रडला नाही, मीच रडलें.

आई : थांब, मी शिवून देतें हं याचा डोळा. कुठं ग गेलं बटण ?

निरुपमा : (रागावून) बटण ?

आई : (हसत) वरं बाई, डोळा. (कापशाला घेऊन आत जाते.)

निरुपमा : (ओरडून) दुखवूं नकोस हं कापशाला.

[चित्रांचें एक पुस्तक घेऊन त्यांतील पानें उलटूं लागते. कांहीं क्षणांनंतर अद्भुत संगीताचे सूर ऐकूं येतत. निरुपमा पुस्तक मिटते आणि इकडे तिकडे पाहूं लागते. वाऱ्याने खिडकीचा पडदा फडफडतो आणि वाळून तांबडेंपिवळें झालेलें झाडाचें एक पान उडून आत येतें. तें पाहतांच निरुपमा आनंदाने उठते आणि कुबड्यांच्या साहाय्याने हळूहळू पानापर्यंत जाऊन तें पान उचलते. आनंदाने ओरडून]

आई, ए आईSS. अग लवकर, लवकर ये ! ए आईSS [कापशाला घेऊन लगबगीने आई येते.]

आई : अग हो हो. काय झालं काय ? हैं काय, तूं कां उठलीस ?

निरुपमा : अग, ही पाहिलीस का गंमत ? (पान दाखवते.)

आई : झाडाचं हैं वाळकं पान बघायला का तूं उठलीस ? काय म्हणावं तुला ? माझं कांही ऐकायचं नाही असं का तूं ठरवलं आहेस ?

निरुपमा : अग पण आई, हैं पान नाही वाळकं ! अग हैं पत्र आहे ! पत्र्यांच्या राणीचं ! मला आलेलं !

आई : पत्र ?

निरुपमा : हो ना. हैं काय, वर माझं नांव आहे. बस पाहूं आधी. मी तुला वाचून दाखवतें. (आईचा हात धरून तिला आपल्या शेजारी बसवते.) “प्रिय निरुपमा. आज माझ्या राजवाड्यामध्ये वसंतोत्सव साजरा करण्यासाठी मोठ्ठा समारंभ होणार आहे. तुझे सगळे खेळगडी येणार आहेत. तूंही अवश्य ये. तूं आलीस तर मला फार आनंद होईल. तुझी, पत्र्यांची राणी—” [आई रागावून निरुपमाच्या हातातून पान काढून घेते.]

आई : पुरे झाला शहाणपणा ! फार वाढत चाललयें हैं प्रकरण ! झाडाचं वाळलेलं पान म्हणजे परीराणीचं पत्र काय ? पुन्हा या कुणाचं नांव काढलंस तर बघ !

निरुपमा : आई—

आई : (समजावीत) निरुपमा, तुला वरं नाही का व्हायचं ?

निरुपमा : अग, पण आई—

आई : पण नाही नि बिण नाही. झोप पाहूं तूं आता—

निरुपमा : आई, तुला पण वाटतं मी खोटं सांगतें, वेड्यासारखं बोलतें म्हणून ?

आई : (हळुवारपणे) नाही ग. पण कल्पनेंतल्या लोकांना खरं मानून तूं जर सारख्या त्यांच्याच गोष्टी सांगत बसलीस, तर तूं खोटं बोलतेस, वेड्यासारखं वागतेस, असं लोकांना नाही का वरं वाटणार ?

निरुपमा : अग, पण हे सगळे लोक खरे आहेत. खरे आहेत! बाकी कुणाला ते दिसत नाहीत, भेटत नाहीत, त्याला मी काय करू? (ओरडून) माझ्यावर कुणाचा विश्वास नाही. तुझा पण नाही!

आई : श्...निरुपमा, असं ओरडायचं नाही, चिडायचं नाही. चुकलं माझं...हैं बघ राजा, तुझ्या पण्यांच्या राणीशीं माझी ओळख करून देशील?

निरुपमा : (आनंदून) हो हो, देईन की. फार सुंदर आहे ग पण्यांची राणी...आई, मग मी जाऊ ना आज समारंभाला?

आई : हैं बघ निरुपमा, तुला बरं नाही ना? बाहेर कुठं जायचं नाही असं सांगितलं आहे ना डॉक्टरांनी? अं?...पुढच्या वर्षी, तूं बरी झालीस की नक्की पाठवीन मी तुला—
[कुंदा धावत आत येते.]

कुंदा : निरुपमाच्या आई, तुम्हांला आईनं बोलावलय आत्ताच्या आत्ता! बाळूच्या नाकांत मणी अडकलाय.

आई : अगबाई, हो का? आलेंच हं. निरुपमा, मी जाऊन येतें हं. तूं पडून राहशील ना? येईन थोड्याच वेळांत मी. तुला कांही लागलं तर काकूंना हाक मार. (दारांतून) आणि हैं पहा, उगीच कुणार्शीं बोलत बसूं नकोस हं! चल ग कुंदा.

[दोषी जातात. कुंदा पुन्हा आंत डोकावते आणि निरुपमाला वेडावून दाखवून पळते. आपल्या दिवाणावर निरुपमा स्वस्थ पडून राहते. थोड्या अवकाशानंतर अतिशय सुंदर आणि अद्भुत संगीताचे सूर ऐकूं येऊन खोलीमधले दिवे लुकलुक करूं लागतात. निरनिराळ्या रंगांचे कवडसे खोलीभर धावूं लागतात. खोलींतल्या सगळ्या वस्तू निळसर प्रकाशांत निराळ्या भासूं

लागतात. खोलीमध्ये अद्भुत वातावरण निर्माण होतं. 'निरुपमा, ए निरुपमा' अशा हाका बाहेरून ऐकू येतात. निरुपमा गडवडीने उठून बसते आणि खिडकीकडे पाहते.]

निरुपमा : कोण ? कोण आहे ?

[टुणकन् उडी मारून एक पांढराशुभ्र ससा आत येतो.]

ससा : मी कापशा. तुझा ससा !...हें काय ? तूं तयार नाही झालीस अजून ? परीराणीकडे नाही का जायचं आपल्याला ? मग आटप ना लवकर.

निरुपमा : अरे कापशा, मला नाही येतां येणार परीराणीच्या समारंभाला. तूंच जा एकटा... खूप गंमत येईल नाही का रे ?

कापशा : तूं नसलीस तर गंमत कसली ?

निरुपमा : वा वा, तिथे एकदा गेलास की तुला आठवणहि होणार नाही म्हटलं माझी. अरे, तिथे तऱ्हेतऱ्हेच्या पऱ्या असतील; निरनिराळीं फुलं, फुलपाखरं, तुझ्यासारखीं नाना खेळणीं, रंगीबेरंगी पक्षी, पुस्तकांच्या जगांतली मंडळी; असे किती तरी लोक. परीराणीच्या वागेंत आज चांदण्यांचे दिवे लावले असतील...केवढी मजा येईल रे ! पुढच्या वसंतोत्सवाच्या दिवसापर्यंत माझा पाय बरा झाला की मी नकी जाईन समारंभाला. माझा निरोप सांगशील ना परीराणीला ?

कापशा : पण...पण आता मीहि नाही जाणार समारंभाला परीराणीकडे. तुला एकटीला इथे सोडून मी कसा जाऊं ? चल ना, आपण इथेच खेळूं या कांही तरी—

निरुपमा : नाही हं ! तूं नाही गेलास तर परीराणी रागवेल बरं का.

कापशा : हं ! अग, इतक्या सगळ्या लोकांच्यांत परीराणीच्या लक्षांत सुद्धा येणार नाही, शिवाय माझा कान दुखतोय ! वाऊ झालाय माझ्या कानाला.

निरुपमा : खोटं !

कापशा : शप्पत ! चल ना आपण इथेच खेळू या कांहीतरी.

निरुपमा : (उत्साहाने) काय
खेळायचं ?

कापशा : शिवाशिवी ? (निरु-
पमाचा चेहरा गोर-
मोरा होतो. कापशाच्या
लक्षांत आपली चूक
येते आणि तो ओशा-
ळतो.) अरे !—

चुकलों ! रागावूं

नको हं निरुपमा. माझं हें नेहमी असं होतं वघ. अग, माझ्या
डोक्यांत मेंढूपेवजी कापूस भरला आहे ना, म्हणून
हें नेहमी असं कांही तरी होतं. (निरुपमा हसू लागते.)

निरुपमा : वेडाच आहेस अगदी. उगीच नाही तुझं नांव कापशा ठेवलं.
ए कापशा, आठवतं का रे तुला ?

[काळा झगा घातलेली, निरुपमाएवढीच एक मुलगी प्रवेश करते. ती
जिन्याच्या वरच्या पायरीवर उभी राहते. कापशाला ती दिसते.
निरुपमाची तिच्याकडे पाठच असल्यामुळे तिळा ती दिसत नाही.
मुलगी कापशाला 'बोल् नकोस' अशी खूण करते आणि एकेक पायरी
उतरू लागते. निरुपमा बोलतच राहते.]

माझ्या सातव्या वाढदिवसाच्या दिवशीं बावांनी मुद्दाम तुला
आणलं. एका मोठ्या डब्यांत घालून, वर निळी फीत
वांधून. आठवतं ? (मुलगी निरुपमाचे डोळे झाकते.) कोण ?

मुलगी : ओळखलंस ?

निरुपमा : अं—

मुलगी : (डोळे सोडून) अग, मी तुझी सावली ! (निरुपमाचें लक्ष सावलीच्या
पायाकडे जातें.)

निरुपमा : पण—पण मग तुझे पाय ?

सावली : अग, अद्भुताच्या दुनियेंत कांही
वाईट गोष्ट नसते असं तूच नाही
का म्हणत ? मग माझे पाय
तुझ्यासारखे कसे असतील ?

निरुपमा : खरंच की ! चाल वधूं कशी चालतेस—सावली मोठ्या ऐंटीत चार पावलें चालून दाखवते. निरुपमा हसून टाळ्या पिटते.) आता धाव... उड्या मार—(सावली तसें करते.) माझे पाय वरे झाले की मीहि अशीच धावेन. नाचेन !—अय्या, पण परीराणीकडे तूं कां नाही गेलीस ?

सावली : अग, तूं नाही गेलीस तर मी कशी जाणार ? मी आपली तुझ्या मागोमाग राहणार. शहाण्या सावलीसारखी !

निरुपमा : माझ्यामुळे तुला विचारीला जायला मिळणार नाही.

सावली : अग, त्यांत काय एवढं ? पुढच्या वेळीं आपण दोघी मिळून जाऊं. हं ? आज आपण इथेच कांही तरी गंमत करूं या. नाही का रे कापशा ? (त्याचा कान ओढते.)

निरुपमा : अग हळू, वाऊ झालाय त्याच्या कानाला !

सावली : हो कारे ?

[कापशा मान डोलवतो. बाहेरून शीळ ऐकूं येते. हिरवा पोषाक घातलेला पीटर पॅन् खिडकीतून उडी मारून आत येतो.]

कापशा : ओहो ! पीटर पॅन् ! पीटर पॅन् !

पीटर पॅन् : नमस्ते मंडळी !

निरुपमा : तूं कसा आलास पीटर पॅन् ?

पीटर पॅन् : मी चाललों होतों परीराणीकडे समारंभाला. वाटेंत तुमच्या खोलींत दिवा दिसला, आणि आवाज ऐकूं आला. म्हणून आलों.

कापशा : पीटर पॅन्, तूं खूप लांबून आलास का रे ?

पीटर पॅन् : तर ! खूप खूप लांबून. सातासमुद्राच्याहि पलीकडून.

सावली : हो ?

कापशा : इतक्या दूर तूं राहतोस तरी कुठे ?

पीटर पॅन् : लहान मुलांच्या देशांत !

सावली : लहान मुलांच्या देशांत ? म्हणजे ?

पीटर पॅन् : अग, आमच्या देशामध्ये लहान मुलं कधी मोठीच होत नाहीत. कायम लहानच राहतात. माझ्यासारखीं ! मी आमच्या देशाचा मुख्य आहे !

सावली : अय्या ! मुलं कधी मोठी होत नाहीत ? खोटं !

पीटर पॅन् : तुझी शप्पत ? अग, ज्या मुलांना मोठं व्हायचं नसेल ना, तीं येतात आमच्या देशाला. आमच्याकडे पन्नास वर्षांचीं सुद्धा तान्हीं वाळं आहेत. (हशा.)

सावली : अय्या कांही तरीच !

पीटर पॅन् : मी किती वर्षांचा आहे असें तुम्हांला वाटतं ?

कापशा : आठ ?

पीटर पॅन् : चूक !

सावली : दहा ?

पीटर पॅन् : चूक !

कापशा : नऊ ?

पीटर पॅन् : चूक ! चूक ! चूक ! पासष्ट वर्षांचा आहे म्हटलं मी—पासष्ट ! विचारा निरुपमाला—

निरुपमा : हो खरं आहे. पीटर कधी मोठाच झाला नाही. मी वाचल्या आहेत सगळ्या गमती. सोनेरी केसांच्या जलपण्या, तो दुष्ट चाचेपुढारी कॅप्टन हूक, त्याच्या मागे लागलेली ती मगर—

पीटर पॅन् : त्या मागरीनं किनई, एकदा घड्याळच खालं होतं.

कापशा : (डोळे मोठाले करून) घड्याळ ?

पीटर पॅन् : हो हो, घड्याळ ! त्यामुलं ती जवळ आली की आवाज यायचा. टिक-टॉक, टिक-टॉक, टिक-टॉक...

निरुपमा : मग एके दिवशीं तें घड्याळ बंद पडलं, आणि ती मगर आलेली त्या दुष्ट चाच्याला कळलंच नाही. मग तिनं त्याला मटकावून टाकलं.

सावली : (टाळ्या पिढून) अय्या गंमत !

कापशा : मज्जा !

पीटर पॅन् : अशा कितीतरी गमती आहेत आमच्या देशांत ! सातासमुद्रापलीकडे !

कापशा : पण काय रे पीटर पॅन्, तूं इतक्या लांब आलास कसा ?

पीटर पॅन् : कसा म्हणजे ? उडत ! असा—झुंईSSSSS (हात पसरून खोलीभर धावतो.) असा ! फक्त आकाशांत !

कापशा : (कौतुकाने) दमला नाहीस ?

पीटर पॅन् : दम लागला तर मऊ मऊ ढगांवर लोळायचं. इंद्रधनुष्यावरून घसरगुंडी करायची, की पुढे—झुंईSSSSS (पुन्हा धावतो.) काय रे कापशा, तूं कुठून आलास ?

कापशा : (ओशाळून) या खेळण्यांच्या कपाटांतून !

पीटर पॅन् : या खेळण्यांच्या कपाटांतून ? फूSSSS !

निरुपमा : हं ! तसा तो खूप दुरून आला आहे हं. सात नाही तरी एका समुद्रापलीकडून. बावांनी आणलं आहे याला अमेरिकेहून !
[झुंगरांचा किणकिणाट ऐकू येतो. लाल पोषाक केलेली, लाल चिमण्या पंखांची एक छोटीसी मुलगी जिन्यावरून धावत येते.]

निरुपमा : (आनंदाने) ओहो ! अग ये ना. इतके दिवस बोलावलं तेव्हा आज आलीस नाही का ? हो खरंच, ही माझी मैत्रीण लालमपरी वरं का. शेजारच्या गुल-मोहोराच्या झाडावर राहते.

पीटर पॅन् : किती छान आहे !

[लालमपरी पंख पसरून नाच करते.]

कापशा : नांव काय तुझं ?

लालमपरी : लूळू !

सावली : लू लालमपरी !
छान आहे.

[‘निरुपमा’ अशा हाका ऐकू येतात. आपला प्रचंड देह सावरीत मोठ्या प्रयासाने भोपळा खिडकी-मधून आत येतो. त्याला खूप दम लागला आहे.]

भोपळा : (धापा टाकीत) हुश्श् !
अरे देवा, अरे रामा !
हाश्श्, हुश्श्.

कापशा : हैं कोण सोंग ?

निरुपमा : हा भोपळा ! काय
रे भोपळ्या, तूं कुणी-
कडे इकडे ?

भोपळा : आलों झालं म्हातारीचा डोळा चुकवून. काय कटकट आहे माझ्या मागे ! एक मिनिट मला स्वस्थ वसूं देत नाही. जीव त्रासून जातो नुसता. सारखं आपलं, ‘चल रे भोपळ्या टुणुक् टुणुक् !’ (उड्या मारतो.)

कापशा : अरे, पण आता कशाला उड्या मारतो आहेस ?

भोपळा : अरे, करूं काय ! ‘चल रे भोपळ्या टुणुक् टुणुक्’ (उड्या मारतो.) असं म्हटलं की उड्या या माराऱ्याच लागतात.

पीटर पॅन् : हो का ? चल रे भोपळ्या टुणुक् टुणुक् ! (भोपळा उड्या मारूं लागतो.)

सगळे : चल रे भोपळ्या टुणुक् टुणुक् !

भोपळा : (उड्या मारीतच) ए, ए—नका ना. थांबा ना. थांबा—

निरुपमा : ए, नका रे बिचान्याला त्रास देऊं.

[गोंधळ आणि उड्या चालूच. त्या गोंधळांतूनच तुताऱ्या ऐकू येतात. बदामचा दुव्वा हातांत तबक घेऊन प्रवेश करतो. दंगा थांबतो.]

दुव्वा : निरुपमा, हा तुला नजराणा पाठवला आहे आमच्या राणीसाहेबांनी.

निरुपमा : दुव्वा, अरे तूं समारंभाला नाही गेलास ? बोलावलं आहे ना तुला परीराणीनं ?

दुव्वा : हो तर. त्रेपन्न पत्त्यांच्या वतीनं पत्तेनगरीमधला मी एकटा जाणार आहे. पण तूं आलीस तरच हं.

निरुपमा : अरे मला नाही जातां येणार.

दुव्वा : मग मी पण नाही जाणार.

निरुपमा : अरे असं काय वेड्यासारखं ? गेलं पाहिजे हं !

सगळे : आम्ही नाही जाणार !

: आम्ही पण नाही.

: मी तर नाहीच.

[सिंडरेला प्रवेश करते. तिने झालरीचा सुंदर झगा घातला आहे.]

लूलू : अय्या ! कोण ही ?

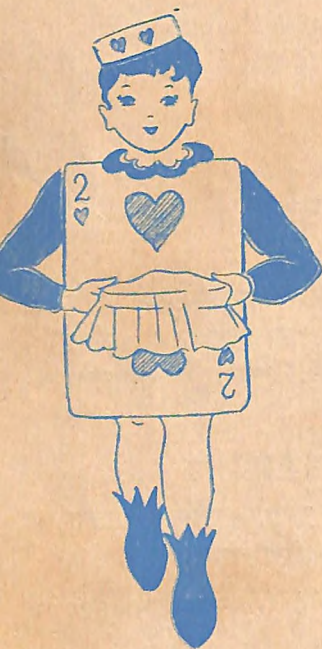
सिंडरेला : मी सिंडरेला ! निरुपमा, तुला भेटायला आलं. माझ्या उंदरांच्या रथांतून मी चाललं होतं परीराणीकडे. तोच एका फुलपाखरानं मला सांगितलं की तूं येणार नाहीस समारंभाला ! खरं ?

निरुपमा : हो ना, मला नाही येता येणार परीराणीकडे.

सिंडरेला : माझ्या उंदरांच्या रथांतून चल की !

सावली : हो, चल की !

कापशा : चल की !

निरुपमा : नकारे मला आग्रह करूं. मी येऊन काय बरं उपयोग ? मला धावतां येणार नाही, खेळतां येणार नाही. शिवाय आईनं मला सांगितलं आहे, की या खेपेला तू जाऊं नकोस. पुढच्या वेळेला बरी झालीस की नक्की जा.

सिंडरेला : परीराणीला कां नाही सांगत तुझा पाय बरा करायला ? ती कित्ती चांगली आहे. मला नाही का तिनं एका रात्रीत राज-कन्या बनवलं ?

भोपळा : हो हो, तू विचार ना परीराणीला.

सावली : चल. येतेस का विचारायला ?

दुव्वा : उंदरांच्या रथांतून ?

पीटर पॅन् : आम्ही तुला तिथपर्यंत उचलून नेऊं.

कापझा : तुला फुलासारखी जपूं !

निरुपमा : खरंच, कित्ती चांगले आहांत तुम्ही सारे. त्या कुंदटलीला म्हणावं, पहा माझे मित्र. तुझा विश्वास बसत नव्हता नाही का ? (दुव्वा कापझाच्या कानांत कुनबुजतो.) सिंडरेला, कित्ती छान दिसतेस ग तूं या पोशाकांत. अय्या, पण हें काय ? इतका छान झगा आणि पायांत कांहीच नाही ?

सिंडरेला : अग, माझे बूट काचेचे आहेत ना ? ते घालून धावतां येत नाही, की पळतां येत नाही. अगदी एखाद्या महाराणीसारखं चालावं लागतं. असं—

[ऐर्यंत चालून दाखवते. सगळे अदबीने तिला मुजरा करतात.]

निरुपमा : मग आहेसच की तूं आता मोठी महाराणी ! पूर्वीची ती फाटच्या कपड्यांची सिंडरेला नाही राहिलीस तूं. आता राणीचा झगा, राणीचे बूट—

सिंडरेला : मला नाही वाई ते वूट आवडत ! मी बहुधा अनवाणीच फिरते अजून.

कापशा : ए, मग आमच्या निरुपमाला दे की तुझे वूट.

निरुपमा : (हसून) अरे, मला काय त्यांचा उपयोग ?

भोंपळा : (विषय बदलीत) काय ग सिंडरेला, तुझ्या त्या सावत्र बहिणींचं काय झालं ?

सिंडरेला : काय होणार ? त्या आहेत अजून घरींच. आता रागवायला कुणी नाही तेव्हा आपसातच भांडत बसतात.

[कुणाला नकळत कापशा आणि दुव्वा बाहेर सटकतात.]

पीटर पॅन् : त्यांना नाही बोलावलं परीराणीनं ?

सिंडरेला : नाही ना. तिला किती सांगितलं मी. पण तिनं ऐकलंच नाही.

सगळे : वरं झालं ! छान झालं !

[लाकडदंड्या येतो.]

लाकडदंड्या : हें काय, सगळी पाहुणे मंडळी इकडेच जमलेली दिसतात !

निरुपमा : तूं कसा आलास लाकडदंड्या ?

लाकडदंड्या : मला गंपूदादांनी इथपर्यंत पोचवलं. मग म्हणाले, 'जा आतां एकटे.' मला पाहा किती छान पॉलिश केलं आहे गंपूदादांनी !

निरुपमा : अय्या, पण कापशा आणि दुव्वा कुठेत ?

[सगळे शोधू लागतात, तोच 'सोडा सोडा मला' असे शब्द ऐकू येतात.]

अय्या ! हें काय ?

[कापशा आणि दुव्वा कुंदाला दोन्ही दंडांना धरून खेचून आणतात. ती सुटण्यासाठी धडपड करते.]

कापशा : आता कशी ? आता कशी ?

दुव्वा : बरी तावडींत सापडलीस !

निरुपमा : अगवाई—कुंदा ?

कापशा : माझा डोळा उपटलास नाही का ? तुझं नाक उपटूं का ? उपटूं ?

दुव्वा : मला फेक-
लंस नाही
का? तुला
ढकलूं का?
ढकलूं ?

[कुं दा ला
खुर्चीत 'ढकल-
तात. ती ओय्
-ओय् ' करून
ओरडते.]

थांब, हिला
आपण बांधू-
नच टाकू.

निरुपमाला धवतां येत नाही म्हणून तिला चिडवीत होतीस
नाही का? आता बघतों तुझी गंमत!

[कुंदाच्याच उड्या मारण्याच्या दोरीने तिला खुर्चीला बांधतात. ती
'सोडा-सोडा' म्हणून ओरडते.]

निरुपमा : ए, नका रे बांधूं तिला !

कुंदा : मारीन मी तुम्हांला ! चावीन !

दुव्वा : ये बघू—मार, मार !

[हसत, टाळ्या पिटीत दुव्वा आणि कापशा थोडे अंतर राखून कुंदाच्या
खुर्चीभोवती उड्या मारीत पळतात. ती धडपड करते. हा दंगा चालू
असतानाच एक मोठी आरोळी आणि पाठोपाठ "हा: हा: हा: हा:" असे
भेसूर हास्य ऐकू येते. सगळीं एकदम स्तब्ध होतात. पुन्हा हास्य ऐकू येते.]

निरुपमा : कोण आलं ? पाहा पाहा—

भोपळा : प—प—पाहतों हं !

[दबकत दबकत खिडकीपाशी जातो, आणि डोकावून बाहेर पाहतो. पुन्हा
एकवार भेसूर हास्य.]

भोपळा : अरे बापरे ! र—र—राक्षस येतो आहे, राक्षस !

निरुपमा : लपा लपा. अरे बघतां काय, लपा ना. कापशा, तू लप
पलंगाखाली. अरे, माझी नको काळजी करूस !

[पुन्हा राक्षसाचें हास्य. कापशा पटकन् पलंगाखाली दडतो. सगळे घाबरून

जातात. निरुपमाच्या
भोवती जमतात.]

अरे, लपा लवकर!

पीटर पॅन् : मुलींना लपू दे!
आम्ही नाही
लपणार.

[लू, सावली आणि
सिंडरेला दाराच्या
पडद्याआड लपतात.]

लाकडडंड्या : अरे, पीटर पॅन्,
तूहि लप. मी

आहे लाकडाचा, आणि दुव्या आहे कागदाचा. आम्हांला
कांही खाणार नाही राक्षस.

[राक्षसाचें हसणें आता जास्तच ज्वळ आलें आहे.]

भोपळा : आला आला ! रा—रा—राक्षसाला भोपळा आवडतो का ?
[दाणदाण पाय आपटीत राक्षस येतो.]

राक्षस : हा: हा: हा: हा: ! हो: हो: हो: हो: ! (पोटावरून हात फिरवीत)
भूक लागली आहे फार ! आता तुम्हांला सगळ्यांना खाऊन
टाकतो. (कपाटाआड लपलेल्या भोपळ्याला ओढून बाहेर काढतो.)
बोल ! कुणाला खाऊं आधी ?

भोपळा : (कुंदाकडे बोट दाखवून) ह—हिला खा !

राक्षस : आधी हिला ! मग या पलंगावरच्या मुलीला ! (निरुपमाकडे
वळतो. त्याबरोबर लाकडडंड्या पुढे सरसावतो.) काय रे ए चिलटा,
भीति नाही का वाटत तुला ?

लाकडडंड्या : तुझी ? हॅट् ! मी आहे लाकडाचा. मला कसा खाशील तू ?

राक्षस : हा: हा: हा: हा: ! सगळ्यांना खाल्ल्यानंतर तुला खाईन.
सुपारी म्हणून ! हा: हा: हा: —

पीटर पॅन् : (राक्षसापुढे उडी ठोकून) खबरदार पुढे सरकशील तर !

[आपली छोटीशी तलवार उपसून राक्षसावर तडून पडतो. दुव्या, लाकड-
डंड्या त्याच्या मदतीला धावतात. राक्षसाशी त्यांची मारामारी जुंपते.]

भोपळा : (दुरूनच) हाणा ! मारा ! ठोका ! पेश्शी ! यं व ! जोरसे ! लगाव :
[थोड्या झटपटीनंतर राक्षस लाकडडंड्याला व दुव्याला खाली पाडतो.
आणि पीटर पॅन्ची कॉलर धरून त्याला वर उचलतो.]

राक्षस : आता खातों तुला !

निरुपमा : खबरदार ! सोड, सोड आधी त्याला.

[राक्षस चकित होऊन उभा राहतो. पीटर पॅन् निसटतो.]

खायचं असेल तर मला खा. आणि हो इथून चालता. लहान मुलांवरती हात टाकायला तुला कांही वाटत नाही का रे ? ये, खा मला ! (डोळे गच्च मिटून बेंते. राक्षस उड्या मारीत हंसू लागतो.)

राक्षस : कशी गंमत केली ! होय होय ! (टाळ्या पिटतो.) कसे घाबरले सगळे ?

[स्वतःवर खूप होऊन अलडपणे गिरक्या मारतो. सगळे आश्चर्याने त्याच्याकडे पाहतात.]

अग, मी आलों होतों तुमच्यांत खेळायला. तुम्हांला खायला नाही कांही !

निरुपमा : खेळायला आला होतास काय ! होतोस की नाही चालता ! आम्हांला खायच्या गोष्टी करून पुन्हा आमच्यांत खेळायला येतोस ?

राक्षस : अग, पण मी कांही खराखुरा खाणार नव्हतों कुणाला. आज तर माझा उपास आहे !

भोपळा : (घाबरून) उपास !

राक्षस : मी आता नाही भिववणार कुणाला. घ्या ना मला तुमच्यांत.

निरुपमा : मुळीच घेणार नाही ! जा पाहूं इथून.

पीटर पॅन् : बाहेर !

दुव्या : नीघ !

लाकडदंड्या : हो चालता !

[राक्षस खाली मान घालून अपराध्यासारखा उभा राहतो.]

निरुपमा : तूं अगदी दुष्ट राक्षस आहेस ! सगळ्यांना भिववतोस, त्रास देतोस. लहान मुलामुलींना भिववायला तुला कांही वाटत नाही का रे ? आजवर तूं किती राजकन्यांना, राजपुत्रांना त्रास दिला आहेस. किती लहान मुलांना भिववलं आहेस ! फार पूर्वीपासून पाहिल्या आहेत मीं तुझ्या खोड्या. आता जातोस का मारूं कुबडी ! [कुबडी उगारते. राक्षस खाली मान घालून जाऊं लागतो.]

- भोपळा :** (निरुपमाच्या मागे दडून, मोठ्या आवेशाने) नीघ ! जा लवकर !
[राक्षस जिन्याच्या पायच्या चढू लागतो. मथल्याच पायरीवर थबकतो.]
- राक्षस :** (रडवेल्या सुरांत) मला कुणी खेळायला घेत नाही. माझ्याशी नीट वागत नाही. मला एकटं एकटं टाकतात, म्हणून मी सगळ्यांना भिववतो. (ओठ काढून रडू लागतो.) उं हुं हूं हूं...
- निरुपमा :** एऽ, ए राक्षसा ! अरे रडूं नकोस.
- राक्षस :** मला सगळे हिडिसफिडीस करतात. उं हुं हुं हूंऽ...
- निरुपमा :** अरे असं काय ? लहान आहेस का तूं आतां रडायला ?
- राक्षस :** अं अं अंऽऽ मला खेळायला कुणी घेत नाही.
- निरुपमा :** (क्षणभर विचार करून) हें पाहा, तूं याच्यापुढे नीट वागलास, कुणाला त्रास दिला नाहीस, तर घेऊं आम्ही तुला आमच्यांत खेळायला.
- सगळे :** हो हो, बरोबर—बरोबर !
[हळूहळू बाहेर डोकावतात.]
- निरुपमा :** मग काय, कवूल ?
- राक्षस :** (आनंदाने खाली उडी मारून) हो हो, कवूल कवूल !
[सगळे घाबरून पुन्हा लपतात.]
- निरुपमा :** अरे, या रे बाहेर. कांही करणार नाही राक्षस आता आपल्याला.
[सगळे दबकत दबकत बाहेर येतात. मोठ्या शूरपणाने भोपळा राक्षसाशी 'शेकहँड' करतो. सिंडरेला राक्षसाचें बोट धरते.]
- राक्षस :** काय करूं या आता आपण ?
- कायशा :** आपण सगळे फेर धरून नाचू या का ?
[त्याला सगळे दटावतात.]
- निरुपमा :** अरे, छान कल्पना आहे ! मीं मध्ये उभी राहून गाणं म्हणून, तुम्ही माझ्याभोवती फेर धरून नाच करा.

[राक्षस निरुपमाला दिवाणावर उभी करतो.]

हं. सुरू ! एक दोन तीन चार—

सगळे : एक दोन तीन चार

गाणें गाऊं मजेदार.

आम्ही अद्भुताचीं बाळें,

जग आमूचें निराळें

ज्यांत आनंद अपार,

गाणें गाऊं मजेदार.
 एक दोन तीन चार
 गाणें गाऊं मजेदार.
 जाऊं इंद्रधनुष्यापार,
 खोलूं स्वप्नांचें भांडार,
 उधळूं रंगांचें तुषार,
 गाणें गाऊं मजेदार.

[गाणें म्हणत सगळे
 दिवाणाभोवती फेर
 धरतात. नाचतात.]

निरुपमा : (गाणें संपल्यावर,
 एकदम आठवण
 होऊन) अरे, पण
 तुम्ही इथे काय
 रमलांत? मी तरी
 तुम्हांला इथे कसं

थावूं दिलं? तुम्हांला परीराणीकडे नाही कां जायचं?
 तुम्ही कुणीच गेलां नाहीत तर तिला किती वाईट वाटेल!
 परीराणीला वाईट वाटलेलं मला नाही आवडायचं. जा
 ना सगळे! परीराणी तुमची वाट पाहत असेल.

[अतिशय सुंदर स्वर ऐकू येतात. शुभ्र पांढरा पोषाक केलेली, हसऱ्या
 चेहऱ्याची परीराणी जिना उतरून येते. सगळे चकित होऊन बघतात.]

परीराणी? खुद्द पऱ्यांची राणी? (कुबड्यांच्या आधाराने उठून)
 तूं?—तूं कशी आलीस इकडे? मी आलें नाही म्हणून रागाव-
 लीस माझ्यावर?

परीराणी : निरुपमा, अग तुझ्यासारख्या गोड आणि गुणी मुलींवर कोण
 बरं रागावेल? तुझ्यासाठी सुदाम मी आज समारंभ जमवून
 आणला. पण तूच नाही म्हटल्यावर काय त्या समारंभाला
 अर्थ? म्हणून मीच आलें बघ इकडे. आज आपण इथेच
 वसंतोत्सव साजरा करूं या.

[सगळे आनंदाने उड्या मारतात. परीराणीचें लक्ष खुर्चीला बांधलेल्या
 कुंदाकडे जाते.]

अरे, पण हें काय ? ही कोण मुलगी ? हिला कां बांधून ठेवलं आहे असं ?

निरुपमा : अग, ही कुंदा ?

लूलू : फार वाईट आहे ही मुलगी !

लाकडदंड्या : हिचा आपल्यावर विश्वास नाही.

दुव्वा : फार काय, हिचा तुझ्यावरसुद्धा विश्वास नाही !

परीराणी : असं ?

कापशा : हिला शिक्षा कर परीराणी !

परीराणी : (हसत) काय शिक्षा करूं ?

भोपळा : हिचा घेडूक करून टाक !

दुव्वा : नाही तर झुरळ !

परीराणी : अरे, एवढी मोठी शिक्षा करण्याचे दिवस गेले आता. पण कुंदा, खरोखर मी तुझ्यावर फार रागावले आहे हं. शिक्षा म्हणून पांच उठावशा काढ वरं, कान धरून—

कापशा : मी मोजतो ! हं, सुरू—(कुंदा एक उठावशी काढते.) एक !
(दुसरी काढते.) एक. (तिसरी आणि चौथी काढते.) एक
(पांचवीलाहि.) एकSS !

परीराणी : हं, पुरे आता.

कापशा : पण परीराणी, एकच झाली की काढून.

कुंदा : (रडवेल्या स्वरांत) आता नाही मी निरुपमाला खोटं म्हणणार. या सगळ्यांना मी माझेहि खेळगडी मानीन. चुकलं माझं !
[सगळे टाळ्या वाजवतात. निरुपमा कुंदाला जवळ घेते.]

सावली : (धीर करून) परीराणी, आमची एक मागणी आहे.

परीराणी : काय वरं ?

सावली : निरुपमाचा पाय बरा कर ना ! तिला माझ्यासारखं चालतां येऊं दे. या भोपळ्यासारख्या उड्या मारतां येऊं देत. लूलू-सारखं नाचतां येऊं दे. परीराणी, तुझी जादूची कांडी फिरव आणि कर ना निरुपमाचा पाय बरा.

[परीराणी एकदम उदास होते. तिच्या उत्तरासाठी सगळे जण अधीर होतात.]

परीराणी : काय सांगूं तुम्हांला ? माझ्या जादूच्या कांडीमधली जादू नाहीशी झाली आहे ! चमत्कार करण्याचं माझं सामर्थ्यच गेलं

आहे रे. जादू करून निरुपमाचा पाय बरा नाही करतां येणार मला ! जादूची कांडी फिरवावी, आणि आंधळ्याला डोळस करावं, पांगळ्याला चालतं करावं, हें नाही रे मला आता शक्य. माझ्याजवळची जादू संपली !

निरुपमा : तुझ्याजवळची जादू कशी संपली ? शक्य नाही !

परीराणी : कशी संपली ! अग, पूर्वी मुलांचा आमच्यावर विश्वास होता. ज्यांच्यासाठी आमचा जन्म, त्यांचाच आमच्यावर विश्वास नाही राहिला. मुलांचा विश्वास जसजसा कमी झाला, तस-तसं आमच्यामधलं सामर्थ्य नाहीसं होऊं लागलं. पऱ्या, परीकथा यांची मुलांना किंमत नाही उरली. सगळीं मुलं या कुंदासारखीं झालीं आहेत. जादू करतां यायची पूर्वीच्या काळांत, जेव्हा मुलांचा आमच्यावर विश्वास असे...निरुपमा, तुला बरं करण्याचं सामर्थ्य नाही ग माझ्यामध्ये उरलं.

निरुपमा : (व्याकुळ होऊन) म्हणजे—म्हणजे मी कायम अशीच लंगडी राहणार ? मी कधीच का धावणार नाही ? पळणार नाही ?
[करुण संगीत]

पीटर पॅन् : परीराणी, मला एक गंमत सुचली आहे.

[परीराणीच्या कानांत कांहीं तरी सांगतो. त्याबरोबर परीराणीचा चेहरा आनंदाने खुलतो.]

परीराणी : ओहो! सुंदर! (रंगभूमीच्या टोकाला येऊन प्रेक्षक मुलांना उद्देशून बोलते.)
 मुलांनो, निरुपमाचा पाय बरा व्हावा असं तुम्हांला वाटतं
 ना? मग तें तुमच्याच हातांत आहे. तुमची इच्छा असेल तर
 माझी जुनी शक्ति माझ्या अंगांत परत येईल. तुमचा माझ्यावर
 आहे ना विश्वास? मग टाळ्या वाजवा. खूप जोराने—

[यावर प्रेक्षक मुलें टाळ्या वाजवूं लागतात. परीराणी कांडी फिरवते.
 निरुपमा मोठ्या कष्टाने पाय टेकते आणि कुबडीवर भार देऊन हळूहळू
 पावलं टाकते. चार-पांच पावलानंतर पीटर पॅन् तिच्या हातांतली कुबडी
 हळूच काढून घेतो. निरुपमा कुबडीशिवायच चालते. आनंदाने ती
 परीराणीला विलगते. निरुपमाच्या लहानशा खोलीत आनंद मावेनासा
 होतो. सगळे पुन्हा मवाचेंच गाणें गाऊं लागतात. गातां गातां नाच सुरू
 करतात. गाणें संपत येतांच पुन्हा खोलीमधले दिवे लुकलुकू लागतात.
 सुंदर अद्भुत संगीत ऐकू येतें. आणि लगेच सगळे दिवे मालवतात. स्टेजवर
 गडद अंधार पसरतो. कांही क्षणांनंतर जेव्हा पुन्हा प्रकाश उजळतो, तेव्हा
 स्टेजवर निरुपमा खेरीज कुणीच दिसत नाही. पहिल्याप्रमाणे ती पलंगावर

झोपली आहे. पलंगावरच तिच्या
 शेजारी कुबडी आहे. कापडाचा
 कापशा उशीशेजारी आहे. निरु-
 पमा उठून बसते आणि गोंधळून
 इकडेतिकडे पाहते. आई येते.]

आई : निरुपमा, हें काय? तूं अजून
 जागीच? [निरुपमा एकदम
 उठून पलंगावर उभी राहते.
 आश्चर्याने आणि भीतीने आई
 जागीच खिळून हें अपूर्वाईचे
 दृश्य पाहते. निरुपमा—

निरुपमा : अग आई, मला चालतां
 येतंय! मला धावतां येतंय.
 अग, परीराणीनं मला पाय
 दिले. हे बघ—[धावत जाऊन
 आईला मिठी मारते.]

सई परांजपे यांच्या इतर नाटिका

- पक्ष्यांचें कविसंमेलन
- पत्तेनगरींत
- शेपटीचा शाप
- पेटली आहे मशाल (मोठ्यांसाठी)
- जादूचा शंख
- भटक्याचे भविष्य
- सळो की पळो

मौज प्रकाशन : ५३

प्रथमावृत्ति : फेब्रुवारी १९६१

पुनर्मुद्रण : १९६७

© १९६१, सई परांजपे

मुद्रक : वि. पु. भागवत

मौज प्रिंटिंग ब्यूरो

खटाववाडी, मुंबई ४

प्रकाशक : वा. पु. भागवत

मौज प्रकाशन गृह

खटाववाडी, मुंबई ४